

Bulletin

parken Sonsbeek – Zypendaal – Gulden Bodem

ZWANENBRUG

J.M. TRAAANBOER
(SMID)

1902

Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Vrienden van Sonsbeek ondersteunt Molenplaats Sonsbeek financieel met een vaste bijdrage per lid.

De contributie per lid bedraagt per jaar: voor particulieren € 13,50, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 t.n.v. Vrienden van Sonsbeek. ANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als culturele 'Algemeen Nut Beogende Instelling', wat inhoudt dat donaties met de factor 1,25 voor de fiscale aftrek mogen worden vermenigvuldigd.

Bestuursleden

Edzard Gelderman – voorzitter (06-36308094), Niels Wildering – penningmeester (06-51829265), Daniëlle Jansens – promotie / ledenadministratie (06-53402610), Koos de Vos – educatie (06-44556267), Tjada van den Eelaart-de Sitter – Schouwgroep / website (06-20334954), Simon van den Bergh (06-26556820), Roel van Dijk Azn – secretaris, Paul Poelmans – bulletin, Tom Visser – bestuurslid, Niels van der Graaff – bestuurslid, Herma Wichman – bestuurslid, Annemarie van Velzen – bestuurslid, Huig Velders

Adviseurs

Jeroen Glissenaar – Dienst Stadsbeheer Gemeente Arnhem, Jeroen Voskuilen – Molenplaats.

Ledenadministratie

Vereniging Vrienden van Sonsbeek, per adres Molenplaats Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, Telefoon: 445 06 60, Email: info@parksonsbeek.nl Website: www.parksonsbeek.nl

MOLEN PLAATS

Molenplaats Sonsbeek is de nieuwe naam van Bezoekerscentrum Sonsbeek. Molenplaats Sonsbeek wil parkbezoekers bewust maken van de mooie groene kanten van Arnhem door het organiseren van exposities, excursies en evenementen. Molenplaats Sonsbeek geeft informatie over de Arnhemse parken en is een prima startpunt bij een bezoek van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Website: www.molenplaatssonsbeek.nl

Bestuur Stichting Bezoekerscentrum Molenplaats

Anne Marie van Lanen (voorz.), Leon Tjakkes (penningm.), Ton Jansen, Paul Baeten, Ans Meex.

In dit nummer

Voorpagina

De ontwerper van de Zwanenbrug in Sonsbeek is vermoedelijk niet Traanboer, degene van wie dat tot nu werd aangenomen. Als dat klopt, moeten in het park een paar bordjes worden verhangen. Zie ook pagina 11.

3 Nieuwe voorzitter; Spanning bij Molenplaats

De Vrienden van Sonsbeek hebben een nieuwe voorzitter: Margreet van Gastel. Het bestuur van Molenplaats en de gemeente zijn nog steeds in gesprek over de toekomst. Onheil kon worden afgewend, kregen de vrijwilligers te lezen.

4 De Jacobsladder doet het weer

De molenaar en zijn/haar knechten hoeven minder te sjouwen. Dankzij een gerepareerde Jacobsladder.

5 Steeds minder vlinders en insecten

De Vlinderwerkgroep van de KNNV, de Vereniging voor Veldbiologie, telt vlinders. Op veel plaatsen wordt een grote teruggang geconstateerd.

6 en 7 Vlinders en insecten

Eenvoud en pracht: foto's van Carla Harmelink en Rob ten Hoedt van de Vlinderwerkgroep van de KNNV van insecten en vlinders die worden aangetroffen in de parken.

8 De Schouwgroep op pad

Hoe zijn de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem er aan toe? Daar kijkt de breed samengestelde Schouwgroep Sonsbeek naar. Dit keer voorlichting in Gulden Bodem.

9 Park Open; Burgemeester op bezoek

Park Open maakt een doorstart. De frequentie van de zomerse zondagen wordt wel beperkt. Burgemeester Marcouch werd uitgenodigd voor een bezoek aan Molenplaats en Sonsbeek

10 De Apeldoornseweg

De gemeente wil de verkeerssituatie wijzigen en daar komt van alles bij kijken. Maar er zijn twistpunten.

11 De echte ontwerper van de Zwanenbrug

Geert Visser verdiepte zich in de Art Nouveau in Arnhem. Voor hem staat vrijwel vast dat er een verkeerde naam is gekoppeld aan het ontwerp van de Zwanenbrug.

Achterpagina

Molenplaats heeft een collectie briefkaarten geschonken gekregen. Daar is nu een kleine expositie.

Nieuwe voorzitter: Margreet van Gastel

Margreet van Gastel is tijdens de algemene ledenvergadering van de Vrienden van Sonsbeek in maart gekozen als opvolgster van voorzitter Edzard Gelderman. Haar benoeming gaat in tijdens de najaarsconferentie van de Vrienden waar ondermeer het evenementenbeleid voor het park op de agenda staat. Gelderman vervulde het voorzitterschap sinds maart 2012 en vindt het tijd om het stokje over te geven.

Van Gastel(64) heeft een omvangrijk netwerk op het gebied van milieu en energiezaken plus plaatselijke politieke contacten en dat komt de Vrienden uiteraard goed van pas. Ze was namens de VVD tussen 2010 en 2014 wethouder van ondermeer ruimtelijke ordening en milieu. Op dit moment is zij ambassadeur Energieuitdagingen 2020 bij het ministerie van Economische Zaken en Klimaat en vervult ze in de regio tal van bestuursfuncties, waaronder het voorzitterschap van oudheidkundig genootschap Prodesse Conamur en van het Watermuseum. Margreet van Gastel heeft een eigen adviesbureau op het gebied van

duurzaamheid en energietransitie. Haar motto: "Sonsbeek is in 2010 uitgeroepen tot mooiste park van Nederland en dat moet het voor altijd blijven."

Natuurwerkdag

Tijdens de ledenvergadering werd bekend dat het bestuur van de Vrienden Nationale Natuurwerkdag, 3 november, heeft gekozen om in Sonsbeek 'Handen uit de mouwen' te organiseren. Jong en oud worden dan uitgenodigd om in de parken werkzaamheden te verrichten. Deze invitatie gaat naar de ongeveer 600 vrienden en andere Arnhemmers die de parkennatuur

hoog hebben zitten. Het plan om het accent te leggen op de jeugd van middelbare schoolleeftijd gaat niet door.

Achterstand

Uit de jaarrekening van de Vrienden bleek in maart dat een kleine honderd leden van de vereniging hun contributie over 2017 nog niet hadden betaald. Dat scheelt dus ruim 1000 euro aan inkomsten. Vorig jaar is besloten het lidmaatschapsgeld in 2018 te verhogen van 13,50 naar 15 euro.

Op de dag van de ledenvergadering, 22 maart, ging na een lange voorgeschiedenis een vernieuwde website de lucht in onder de naam www.sonsbeek.nl. De site is nog volop in ontwikkeling.

Rob van Otterloo

Spannende tijden voor Molenplaats

Het zijn spannende tijden voor Molenplaats. De gesprekken met de gemeente over de toekomst zijn nog allesbehalve afgerond en de partijen waren het ook niet met elkaar eens. Een brief voor de gemeenteraad is weer ingetrokken omdat het bestuur van de stichting zich er 'absoluut niet' in kon vinden. Daarop is het overleg hervat.

Voorzitter Anne Marie van Lanen heeft de vrijwilligers namens het bestuur een brief gestuurd waarin te lezen is dat nog altijd niet duidelijk is welke kant het met Molenplaats op gaat. En omdat de gesprekken met de gemeente nog gaande zijn, kan ze ook geen inhoudelijke informatie geven.

Opgelucht

Maar ze is opgelucht: "We zoeken met de gemeente hoe alles zo

heeft kunnen lopen. Want wij waren het niet alleen volstrekt oneens met de inhoud van de brief aan de gemeenteraad, maar evenmin met de verslaglegging van onze gesprekken met ambtenaren en wethouder Van Burgsteden en de inhoud van een onderzoek van de gemeente. Maar de soep wordt gelukkig niet zo heet gegeten als ze is opgediend." Enkele maanden geleden werd bekend dat Molenplaats met een financiële schuld van 80.000 euro

kampt die de organisatie voorlopig niet aan de gemeente denkt te kunnen aflossen. De brief met voorstellen van 'het stadhuis' aan de gemeenteraad bleek totaal niet aan te sluiten op het voornemen van het bestuur: een 'gezond behoud van Molenplaats'.

Van Lanen heeft nog altijd vertrouwen in een goede afloop. Ze verwacht niet dat er snel een kant en klaar plan ligt. Gehoopt wordt dat met het nieuwe college van burgemeester en wethouders met GroenLinks, D66, PvdA en VVD beter zaken kunnen worden gedaan.

Rob van Otterloo

Molen beschikt weer over Jacobsladder

Hij reikt niet tot in de hemel, zoals de bijbelse ladder waarvan aartsvader Jakob droomde en je hoort er ook geen engelengezang bij. Maar hij reikt in de Witte Watermolen van Sonsbeek wél omhoog om het werk van de molenaars te verlichten.

Als u wel eens als bezoeker op de watermolen bent geweest, zult u hem waarschijnlijk niet gezien hebben: de Jacobsladder. Verscholen in een hoekje en verstopt in saai vierkante pijpen doet hij, na een rustperiode van 20 jaar, tegenwoordig weer zijn werk. Pas op de tweede verdieping, de graanzolder, ontplooit hij zich tot een onmisbaar onderdeel van de molen.

De Jacobsladder transporteert het ongemalen graan van de begane grond naar de graanzolder. Het waterrad buiten drijft niet alleen de raderen van de molen aan, maar ook – via een drijfriem – een doorlopende ketting van metalen bakjes in een gesloten, vierkante buis. Die bakjes worden beneden via een trechter gevuld met het aangevoerde graan.

Op zolder

Zoals een baggermolen doorlopend modder opschept en in een duwbak kiepert, zo brengt de lopende band het graan naar de molenzolder. Net als beneden bevindt zich hier een groot wiel waar de bakjes overheen draaien. Boven worden deze bakjes geleegd in een trechter, die het graan naar de 'silo' op de molenzolder brengt. Vanuit deze silo wordt het graan naar de 'kaar' boven een van de koppels maalstenen gevoerd. Vanuit die kaar laat de 'schuddebak' het graan mondjesmaat in het 'kropgat' midden in de bovenste steen vallen. Niet te 'karig', want dan wordt het gemalen graan, het meel te heet en ook niet te grof, want dan kan het kropgat het niet 'verkroppen'.

Minder sjouwen

Van dit nuttige werk dat de molenaars veel gesjouw bespaart, is vrijwel niets te zien. Alleen beneden kun je door een paar ruitjes de bakjes naar boven zien gaan. De Jacobsladder is duidelijk moderner dan de middeleeuwse houten constructie. Ze is bij de laatste restauratie in 1965 aangebracht.

Mede dankzij een schenking van € 500 van de Vrienden van Sonsbeek is de Jacobsladder nu aangepast en opnieuw bruikbaar gemaakt.

Molenaar Judith Knoek

De molenaars laten u de Jacobsladder graag zien; daar hebben ze nu tijd voor omdat ze geen zakken graan meer naar boven hoeven te sjouwen.

Overall minder vlinders en insecten

Over de oase aan de Parkweg zijn nog geen conclusies te trekken

Het gras staat hoog in de Vlindertuin aan de Parkweg in park Zypendaal. Oorzaak: een gebrek aan vrijwilligers, vertelt Linda Wolsing, IVN-coördinator in de tuin. Hier en daar vertoont zich een oranjetipje, koolwitjes zijn er meer en aan insecten geen gebrek. Maar wie kent het geheim van de Parkweg: de Stille Tuin? Daar wemelt het van de bloemen op de grond, aan struiken en in bomen. Bij de Vlinderwerkgroep Arnhem van de KNNV moeten ze er wel blij mee zijn.

Terug in de tijd: de Amerikaanse kunstenaar Peter Santino kreeg voor de tentoonstelling Sonsbeek 2001 de opdracht een kunstwerk te maken. Hij situeerde langs de Parkweg een kleine heuvel waarlangs een smal pad omhoog cirkelt. Wie bereid is cirkelend omhoog die weg tot de top en weer terug naar de begane grond af te leggen, krijgt ruim de tijd om na te denken over het leven, over zichzelf, misschien wel over Sonsbeek. In hetzelfde jaar schonk de gemeente de Arnhemse burgerij de grond rond de heuvel om er een vlindertuin aan te leggen.

Niemand die toen wist dat het met de vlinders allang niet goed meer ging, terwijl dat proces al een tijd aan de gang was. Daarover kwam vorig najaar van onderzoekers uit het Duitse Krefeld een noodkreet naar buiten. Zij publiceerden een studie waaruit bleek dat het aantal vlinders en insecten gedurende een reeks van jaren dramatisch is gedaald. Vooral op en rond akkers, vermoedelijk omdat de intensieve landbouw veel bemesting en bestrijdingsmiddelen met zich meebrengt waardoor vrijwel geen bloemen meer groeien waar insecten voedsel kunnen

halen. En omdat die een belangrijke voedselbron vormen voor een aantal vogelsoorten werkt dit weer door op deze populaties.

Tellingen

De Arnhemse Vlinderwerkgroep van de KNNV, de vereniging voor veldbiologie, verricht van april tot oktober wekelijks tellingen in Arnhem. De Vlindertuin en de Stille Tuin in park Zypendaal vormen een van de locaties. Harrie Rietberg coördineert het tellen. "We zijn daar tien jaar mee bezig en dat is te kort om conclusies te trekken." In elk geval is aan de hand van lijstjes van liefst

281 tellingen duidelijk welke soorten vaak en welke minder worden aangetroffen.

Er is sprake van een top-3: het klein geaderd witje voert de lijst aan (730 stuks), gevolgd door het klein koolwitje (659) en het groot koolwitje (314). Dan volgen er drie soorten die boven de 200-grens zitten: het dagpauwoog (232), de atalanta (225) en de citroenvlinder (221). Daar tegenaan zit het oranjetipje (196) en ook de gehakkelde aurelia (189) is nog flink vertegenwoordigd. Er werden 23 soorten aangetroffen. Volgens Rietberg gaat het op en neer met de populaties maar bijvoorbeeld slecht met de kleine vos en het zwartsprietdikkopje.

Zonneschijn

Wie de oase aan de Parkweg bezoekt, heeft na het middaguur de grootste kans om vlinders aan te treffen omdat de temperatuur dan meestal aardig is opgelopen. Op donderdag zijn er tussen 10.00 en 12.00 uur vrijwilligers aan het werk. En ... vergeet de Stille Tuin niet die in aanleg te danken is aan kunstenaar Minus te Bokkel. Toen hij niet meer in staat was het terrein naast de volkstuinten te onderhouden, hebben vrijwilligers van het IVN, de vereniging voor natuur- en milieueducatie, de zorg overgenomen.

R.v.O.

Meer informatie over het tellen van vlinders en het werken in de Vlinder- en Stille tuin:
www.ivn.nl/afdeling/arnhem
www.knnv.nl/arnhem

Gamma uil

Aziatisch lieveheersbeestje

Gehakelde aurelia

Oranjetipje

Hoornaar zweefvlieg op munt

Wesp of tijgerspin vrouwtje
(Argiope bruennichi)

Insecten en vlinders

Atalantarups

Sinds vorig najaar bekend werd uit Duits onderzoek dat het aantal insecten en vlinders in West-Europa binnen enkele tientallen jaren sprongsgewijs achteruit is gegaan, is opschudding ontstaan onder wetenschappers en natuurliefhebbers. De alarmklok is geluid, zo goed als alle media hebben het nieuws gemeld, natuurtijdschriften vestigen er nog steeds de aandacht op. Daarom een ode aan vlinders en insecten die bij tellingen in de parken en dus ook in Sonsbeek zijn aangetroffen.

Foto's: Carla Harmelink en Rob ten Hoedt

De foto's van de Sint Jansbeek in het centrum van de stad op de pagina's 6 en 7 van het vorige Bulletin waren van Paul Poelmans.

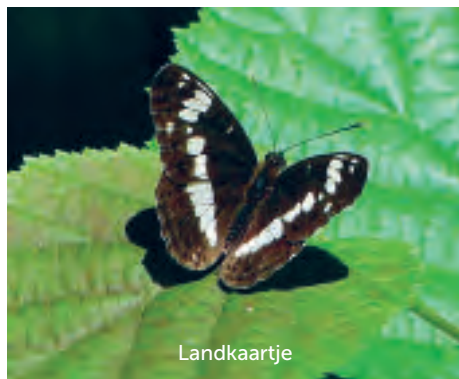
Lantaarntje

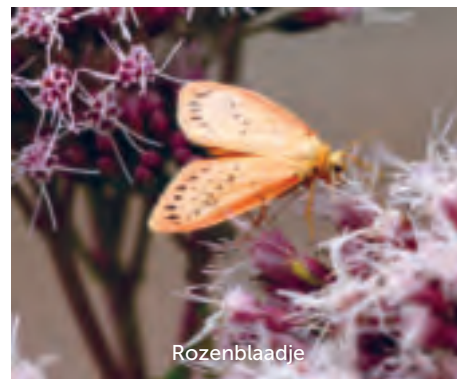
Klein geaderd witje vrouw

Dagpauwoog

Landkaartje

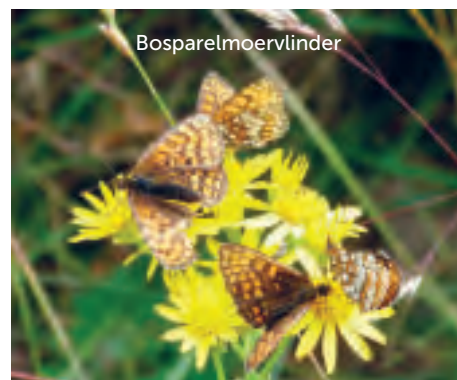
Rozenblaadje

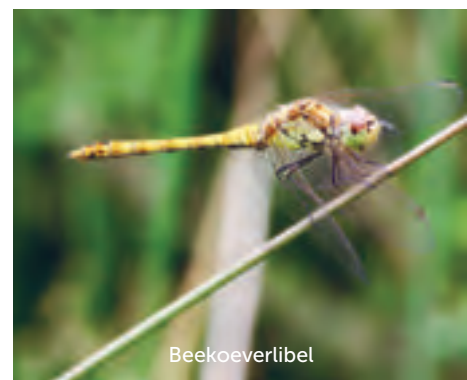
Citroenvlinder

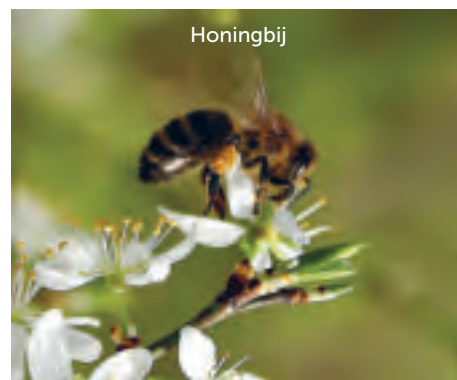
Kleine vos

Bosparelmoervlinder

Beekoeverlibel

Honingbij

De Schouwgroep en het laantje

Invalshoeken: oorspronkelijke situatie terug of laantje handhaven?

De Schouwgroep Sonsbeek is een burgerinitiatief ontstaan in de jaren '80 als verzet tegen rigoureuze plannen van de gemeente bomen te kappen. Iedere monumentale boom is van grote waarde en er moet wel een hele goede reden zijn om ze om te halen. De Schouwgroep is een soort jury die de gemeente advies geeft. Het gaat om deskundigen op het gebied van de bosbouw, historie en landschapsarchitectuur. Verder zijn er afvaardigingen van de belangengroepen Vrienden van Sonsbeek en Gelders Landschap en diverse disciplines van de gemeente Arnhem (historie, grondgebruik, landschapsarchitectuur, natuur, bos en parkbeheer). Ook het Waterschap Veluwe is vertegenwoordigd.

De Schouwgroep bezoekt twee keer per jaar een van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. In april 2018 was Gulden Bodem aan de beurt. Wat valt daar op: in het park ontstaan nieuwe paden, zogenaamde 'olifantspaden'. Het zijn de kortste verbindingen tussen favoriete plekken.

Je zou kunnen redeneren: 'Je bent in het park om te wandelen en te genieten van de natuur, waarom dan die kortste route? De parkaanleg is niet zomaar ontstaan; er is een historische achtergrond en daarnaast spelen andere aspecten een rol, zoals het huidige gebruik en de natuurwaarden.' Maar kennelijk zijn er ook bezoekers die het niet alleen om het natuurschoon gaat.

Jachthuis

Het huis op Gulden Bodem is in de jaren zestig afgebroken. Er ligt nu een open plek met een kunstwerk van de IJslandse kunstenaar Gudmundsson. Het jachthuis (een kopie van landhuis Wielbergen in Angerlo) met bijbehorend koetshuis werd rond 1870 gebouwd voor de dochter van W.G. Brantsen die op kasteel Zypendaal woonde. Zichtlijnen en verbindingspaden met het kasteel waren bij het ontwerp door de landschapsarchitecten Petzold en Ummels bepalend en zijn nu nog herkenbaar. De Schouwgroep kreeg een aantal situaties en ontwikkelingen voorgelegd waaruit we er een kiezen: op de westgrens van Gulden Bodem is een laantje ontstaan met aan de ene zijde

uitzicht op een weide en de achterkant van de aangrenzende woonwijk (de Hoogkamp) en aan de andere zijde bos met een beperkt uitzicht door onderbegroeiing van heesters.

Ingreep of niet?

In het bos staat een rij grote bomen wat duidt op de oorspronkelijke grens van het park. Om deze grens beter zichtbaar te maken zouden de heesterbeplanting en een enkele boom moeten worden verwijderd. In dat geval zou de oorspronkelijke beleving van dit onderdeel van het landgoed Gulden Bodem terugkeren. Wordt hiervoor gekozen dan verdwijnt het romantische laantje met overhangende takken en afwisselende dichte en open randen. Je zou kunnen zeggen: het is een keuze voor de buurtbewoner die zijn geliefde avondwandelingetje maakt of voor de parkwandelaar die verbanden met het verleden ontdekt. De Schouwgroep moet zijn standpunt nog bepalen. En dat gaat als advies naar de gemeente.

Paul Poelmans (lid Schouwgroep)

Park Open zet nu door

Of de Ronde Weide nog jaren tijdens de zomermaanden in gebruik zal zijn voor evenementen van Park Open staat niet vast. Dat hangt ervan af of de nieuwe formule aanslaat. Maar de moed zit er bij de organisatie weer in: deze maand was er al een aflevering en dat gebeurt ook op 8 en 29 juli. Daarbij komt een festival tijdens de dagen dat de Theateravenue haar vleugels in Sonsbeek uitslaat: van 9 tot en met 12 augustus.

Het plan bestond om het bijltje erbij neer te gooien gezien de teruglopende inkomsten van de horeca en de steeds lagere subsidie van de gemeente. Maar toen dat idee bekend werd, volgden er zoveel positieve reacties dat er een poging is gedaan Park Open nieuw leven in te blazen. Bestuursvoorzitter Eveline van der Vliet meent dat er weer een behoorlijk perspectief bestaat, al is ze nog voorzichtig. De gemeente is nu gevraagd om een vergunning

van 12.00 tot 20.00 uur waarbij de avonden nieuw zijn.

Gehoopt wordt dat de horecaomzet, de belangrijkste bron van inkomsten, er een stimulans mee krijgt. Dat werd tot nu gedwarsboemd doordat bezoekers steeds vaker zelf drankjes en versnaperingen meebrachten. Met de verruiming van het aantal uren krijgt de eethoek meer nadruk en dat zal invloed hebben op de omzet, zo hoopt de organisatie.

Park Open blijft draaien om livemuziek van bandjes die op het punt staan om door te breken en daar wordt een gezellig sausje overheen gegooid. Omdat veel gezinnen er op af komen is er ook steeds iets voor kinderen te doen. Er is meer aandacht besteed aan publiciteit op Facebook en dat lijkt gezien het aantal reacties te werken.

R.v.O.

Burgemeester bezoekt zonnig Sonsbeek

Arnhems nieuwe burgemeester Ahmed Marcouch heeft zaterdagmiddag 12 mei kennis gemaakt met Park Sonsbeek. Hij was al eerder (hard)lopend en fietsend gezien in het park, maar de Vrienden van Sonsbeek nodigden hem speciaal uit om kennis te maken met de vriendenvereniging en de organisatie achter bezoekerscentrum Molenplaats.

Voorzitter Edzard Gelderman van de Vrienden gaf een overzicht van de geschiedenis en de doelstellingen van de vereniging. Hij nodigde de burgemeester alvast uit voor de Sonsbeek-conferentie in oktober, wanneer vooral het evenementenbeleid in de parken zal worden besproken.

Anne Marie van Lanen, voorzitter van de Stichting Molenplaats Sonsbeek, belichtte de manier waarop het bezoekerscentrum zijn doelstellingen nastreeft: Arnhemmers en andere bezoekers voorlichten over de parken en het andere Arnhemse groen. De burgemeester was met name

Foto: Rik van Dommele

benieuwd naar de verhoudingen tussen Molenplaats en de gemeente.

Hierna maakte het gezelschap een korte wandeling door het kerngebied van Sonsbeek. Onderweg maakte Marcouch kennis met de verschillende manieren waarop Arnhemmers het park beleven.

De ijskelder werd bezocht en de Belvédère beklommen. Het zicht was goed en de burgervader filmde de omgeving, terwijl hij luisterde naar mijn uitleg. Op de sociale media gaf hij aan dat hij genoten had.

Voor een 'na-borrel' in Stadsvilla Sonsbeek was helaas geen tijd meer. Maar de burgemeester gaf aan dat hij zeker zal terugkeren voor een aanvullende Sonsbeek-wandeling.

Parkgids Gerard Herbers

Discussie over Apeldoornseweg

Voorgestelde herinrichting heeft consequenties voor Park Sonsbeek

Volgend jaar wordt de Apeldoornseweg heringericht. De voorstellen van de gemeente die nu op tafel liggen, vormen waar het de hoek met de Sonsbeekweg betreft voor sommige omwonenden en supporters van park Sonsbeek aanleiding voor discussie. Die komt eraan, de gemeente gaat nog aan tafel met buurtbewoners, de Schouwgroep Sonsbeek en de Vrienden van Sonsbeek.

In het plan van de gemeente wordt op de hoek met de Sonsbeekweg een aparte oversteekplaats gemaakt voor het fietsverkeer. Hiervoor is ruimte nodig en die wordt gevonden in het park: het hekwerk moet naar achteren. Verder wordt een veiliger voetgangersoversteek gemaakt door die uit de bocht te plaatsen en aan te sluiten op een nieuwe zijtoegang van park Sonsbeek. Een andere belangrijke ingreep die de gemeente voorstelt is de aanleg van een wadi bovenaan in de weide van Sonsbeek.

Gevaarlijk

Sandra Schuit, landschapsarchitect en betrokken buurtbewoner, plaatst in een schrijven aan de gemeente kanttekeningen bij deze oplossingen. De aparte opstelplaats voor de doorgaande fietser is volgens haar gevaarlijk vanwege de relatief hoge snelheid van het afslaand fietsverkeer op het dalend fietspad. Waarom krijgt de doorgaande fietser hier geen voorrang op het afslaand

autoverkeer, zoals dat meestal is geregeld, vraagt zij zich af. Een veilige voetgangersoversteekplaats is gewenst. Dit mag echter niet tot verplaatsing van de huidige zijentree van het park leiden, meent ze verder. Het bestaande pad is een belangrijk onderdeel van de landschappelijke aanleg van het park. Daar zit een filosofie achter. Bij het betreden van het park is er een mooi uitzicht over de weide, met in de verte de door bomen omzoomde Witte Watermolen. Verderop komt voor de wandelaar om de hoek de Karpervijver met doorzicht naar de Stadsvilla bij verrassing in beeld.

Karakteristiek

Deze opeenvolging van belevingen is karakteristiek voor de Engelse landschapsstijl en zou door het verplaatste pad dat recht op de vijver afloopt teniet worden gedaan. De verlaagde plek in de wei (de wadi voor wateropvang) doet afbreuk aan de mooie beëindiging van de weide tegen de bosrand.

Voorstel van Sandra Schuit: is het niet beter het regenwater bij stortbuien al op te vangen in het hoger gelegen bosgedeelte langs de Apeldoornseweg? Daar is immers al een stelsel aanwezig van geulen die naar de vijver lopen. Andere mogelijkheid: stuur het regenwater naar een evenwijdig aan het hekwerk verlopende geul in de weide.

Nader overleg tussen de gemeente, de Vrienden van Sonsbeek, de Schouwgroep en betrokken buurtbewoners zal duidelijk maken welke kant het op gaat.

P.P.

Veertig jaar vlotconcerten

U kunt er nog een paar meemaken: vlotconcerten op zondag. 2018 is een jubileumjaar, want dit seizoen is het de veertigste keer dat ze worden georganiseerd. De belangstelling bij uitvoerende amateurmusici is groot, het kost geen enkele moeite om de agenda vol te boeken. Dit keer werden twaalf gezelschappen gecontracteerd, met repertoires van Tiroler muziek tot jazz in verschillende uitvoeringen.

In juli kunnen liefhebbers twee keer bij het vlot voor brasserie De Boerderij terecht: 1 en 8 juli (de laatste datum is het concert niet op het vlot maar op de Steile Tuin) en ten slotte na de schoolvakantie op 2 en 9 september. De aanvang is steeds om 12.00 uur en elk concert duurt twee uur. Op de Facebookpagina *Sonsbeekfestival* is te zien of het weer roet in het eten gooit, maar dat komt zelden voor.

Karel Cramer lijkt ontwerper Zwanenbrug

Echte kunstenaar komt na onderzoek aan het licht

Op een informatiebordje aan de voet van de Zwanenbrug in Sonsbeek staat de naam Traanboer. Hij zou de brug met de Jugendstil-leuningen ontworpen en gebouwd hebben. Die naam staat ook op de Hangbrug bij de Kleine Waterval. Maar amateur-historicus Geert Visser denkt de echte kunstenaar achterhaald te hebben.

In juli 1902, drie jaar nadat de gemeente Park Sonsbeek had gekocht, stelde het college van B&W aan de gemeenteraad voor nabij de Theeschenkerij een nieuwe verbinding te maken over de Jansbeek. De bestaande Blauwe Brug was niet sterk genoeg. Het moest een ijzeren brug worden met een breedte van vijf meter tussen de leuningen. Daar werd 1500 gulden voor beschikbaar gesteld. In juni 1903 kwam hier een krediet bij voor de kunstige leuningen van smeedijzer.

De aanbesteding was onderhands. De firma Braat uit Delft schreef in voor 390 gulden, 10 gulden goedkoper dan de Arnhemse siersmid Simons. Braat kreeg de opdracht. En dat had zeker te maken met het feit dat hij directeur Schaap van Gemeentewerken Arnhem goed kende. Vriendjespolitiek zouden we tegenwoordig zeggen.

Reputatie

De firma Braat had een geweldige reputatie opgebouwd op het gebied van kunstsmeedwerk. Op internationale tentoonstellingen vielen hun Art Nouveau-hekwerken vaak in de prijzen. Verantwoordelijk voor de ontwerpen was de jonge beeldhouwer Karel Cramer (1866-1929), behalve artistiek ontwerper ook een bekwaam smid-constructeur. Uit mijn onderzoek blijkt nu dat niet de Traanboer van het bordje bij de brug in Sonsbeek de ontwerper is geweest van de Zwanenbrugleuningen maar dat dit hoogst waarschijnlijk Karel Cramer was.

Vriendschap

Braat was bevriend met directeur Gemeentewerken ir. W.F.C. Schaap, de opdrachtgever van de brug. Schaap was net als Braat een geboren Delftenaar; hij had gestudeerd aan de Polytechnische School, de voorloper van de huidige TU Delft. Deze school en bedrijven in Delft als Braat en de Porceleyne Fles, waren rond 1900 belangrijk voor de verspreiding van de Art Nouveau-kunst en -architectuur in Nederland. De sierlijke ijzeren Zwanenbrug werd in 1927 vervangen door een betonnen brug, die zwaardere lasten kon dragen. Gelukkig werden ook de markante brugleuningen teruggeplaatst. Die zijn inmiddels uitgegroeid tot een icoon van Sonsbeek en Arnhem.

Als mijn bevindingen kloppen, wordt het tijd dat kunstenaar Karel Cramer nu de eer krijgt die hem toekomt.

Geert Visser

In het kader van mijn onderzoek naar Art Nouveauekunst in Arnhem ben ik ondermeer in Purmerend in Noord Holland geweest, waar de broers Klaas en Jacob Vet hun eerste fayence-fabriek openden. Zij vestigden in 1907 zo'n fabriek in Arnhem aan de Amsterdamseweg. Hun Art Nouveauplateel geniet internationale bekendheid.

Aan de Herengracht in Purmerend ontdekte ik een pand met een tegelplateau in de Art Nouveaustijl dat opvallend veel gelijkenis vertoont met de zwanen van de brug in Sonsbeek. Ik heb niet kunnen vaststellen of er een connectie bestaat tussen dit tegelplateau en de Zwanenbrug, maar ik vermoed dat architect Lankelma uit Purmerend de ontwerper is. Hij werkte van 1898 tot 1908 in Arnhem bij de Exploitiemaatschappij Sonsbeek, de projectontwikkelaar van de de Transvaalbuurt en woonde hier in de stad.

De vraag of de Zwanenbrug als voorbeeld heeft gediend voor het tegelplateau of andersom kan ik dus nog niet beantwoorden. Op OpenMonumentenDag in september wordt eveneens aandacht besteed aan Art Nouveau in Arnhem. — G.V.

Collectie prentbriefkaarten

Molenplaats heeft een collectie prentbriefkaarten geschonken gekregen die in het bezit was van wijlen Gijs van Empel. Een expositie van een aantal van deze kaarten is de hele zomer nog te zien in de Molenshuur. In volgende Bulletins laten we steeds een exemplaar zien. Wat in het blad van september komt, blijft nog een verrassing.

Dit eerste exemplaar toont de ingekleurde afdruk van onze eigen Witte Watermolen. Het werd verzonden in 1925.

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem en van Molenplaats/ Bezoekerscentrum Sonsbeek. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar.

Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek. ISSN 1567-1054. Oplage 800 stuks.

Redactie:
Gerard Herbers
Rob van Otterloo
Paul Poelmans

Vormgeving en druk:
Coers & Roest
ontwerpers bno | drukkers,
Arnhem

Adres redactie:
info@parksonsbeek.nl

Vorige nummers vindt u op de website
www.parksonsbeek.nl
onder > Nieuws.

Vrienden van Sonsbeek

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:

Naam:

Postcode:

Plaats:

Straat:

Reden retourzending:

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas
postnl